

ГОД. XIV.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 10.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Извази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ПОЗОРИШТЕ ЗА НАРОД

У близини нових бечких музеја саграђено је најновије бечко позориште прозвано „Deutsches Volkstheater“, које се отворило 14. септембра о. г. После ужасног пожара негдашњег „Ring-Theatral“ и „Stadtheatral“ остало је у Бечу само 5 позоришта, што је веома мало за престоницу, у којој станује више од милиона људи. Да тој оскудици доскоче брзо се нашло људи, који су створили друштво на деонице. Основна главница тога друштва износи 530,000 фор., подељених у 1060 деоница по 500 фор. Тим новицем назидало се то ново позориште, које је намењено народу у том смеру, да се у њему храни и негује све што народ уздиже, што му оплемењује ћуд и укус, те да се тако народ упозна са позоришним производима свакога народа на свету, ако то заслужују.

Најпрви за то позориште зготовили су познати вештачи Фелнер и Хелмер, који су готово сва нова позоришта градили у аустро-угарској монархији. Главни им је задатак био, да начине позориште, које ће дати највише сигурности против ватре и које ће задовољити све уметничке захтеве. Градња тог позоришта стала је 580.000 фор. са свима декорацијама, на-мештајем и целом машинеријом. Вредно је забележити, да је то позориште изведено са свим по најрту, а прорачун ипак није прекорачен. Свакако је трошак саразмерно јако мален, а позориште тако пространо и лепо, да би искуства, стечена при градњи тог позоришта, морала бити мородавна за све сличне градње.

У то позориште стане до 2.000 особа, у сам партер 890. Ложа има само у првом и другом спрату, и то свега 30. Приземљи има 17. излазака на поље, а над другим је катом отворен амфитеатар. Читаво позориште тако је лепо као да је од шећера. Сазидано је за годину дана.

То позориште беше доиста потребно, кад се зна, да бечки „Burg-Theater“ није доста за сви Беч, а у другим позориштима, као и. пр: у оном „An der Wien“ и у Карловом позоришту, угађа се само ћуди велике публике. Тим новим позориштем ишло се за тим, да се, за што мање новаца, даје што боље и што више, како не би и тако звана „светина“ била без племенита душевна уживања. За то су улазне цене јако мале, а представе се почињу у 8 са сата, да могу у позориште доћи тежатником и људи од посла. Пrikazивање се не само комади из народног живота, него и салонски, а неће се занемарити ни класични, а уз то ће се пеговати и лака опера.

Управа над тим позориштем поверена је А. Буковићу, који је пре тога био позоришни критик „Pesther Lloyd“-а и других неких листова у Паризу, и који даје јемства, да ће се програм извести.

Само позориште уздиже се тако рећи у средишту или стечијашту главних бечких улица. Оно стоји са свим за себе, а изведене је у ренесансу. Гледаш ли га с поља, чини ти се, особито према дворском позоришту, ванредно малено, па се тим већма дивини градитељима, који су у њу знали сместити све потребне просторије, а сил-

ним излазима готово онемогућили су сваку катастрофу. Улази се средином, камо се довози под портал колима, у паркет, а с леве и десне стране су улази на галерије. Читава градња приказује се већ с поља некако мило и пријатно.

Прва представа 14. септембра беше тек за позване, а улазнице делиле се само деоничарима и онима што се зове „цели Беч“.

Почетак беше одређен за $6\frac{1}{2}$ сахата, а већ око пет сва је Беларија врвела људима, који су се ту искупили, да гледају оне, који су тако сретни, те имаду позивницу, или улазницу. Око пет сахата и по почеле су долазити кочије, а редари на коњима и пешке имајаху пуне руке послана, да држе ред. У вестибулу примаху госте одборници, па их финим и ђубазним начином упућиваху. Кад уђеш у дворану, на први поглед све ти се то чини као нека играчка, а тек када даље гледаш, разабираш, како је све складно и удобно удешено, сјајно урешено. У паркету удобни фотељи од црвене кадиве, а из њега води седамнаест излаза. У паркету нема ложа, тих је у опште мало, те су их сместили само с обе стране позорнице у три реда, све по пет, тако, да их је у целом тридесет. За то заузимају највећи простор иза паркета две галерије, на којима су све на више поређане удобне столице, као што су и у паркету. Галерије, или како се ту званично зову „рангови“, почивају на ступовима, а испод ових је партер за стојање. Они, који овде стоје, не виде галерије нити све ложе, па то је једино, чему ће се можда приговорити, али за то се опет са свакога и последњег места добро види на позорницу. Све је украсено у барокном стилу белом и златном бојом, што веома лепо одудара од првение боје столица, ложа и наслона. На плафону су две слике, једна већа, друга мања, красно изведене у живим бојама. Мања приказује славље (песништво) пучкога песника Рајмунда, а друга поклон Виндбони. С плафона спушта се прекрасан лустер, налик котарици

за двеће, а та је идеја спроведена и код осталих поједињих светиљака. Електрично осветљење пламти ту у стакленом тулипану, тамо у ружи итд. Оркестар је у дубини, а гледалиште дели од публике гвоздени застор, који се после свакога чина спушта. Слика на обичном застору приказује мајску свечаност за доба Леополда, а насликао је ту слику, као и оне на плафону, живописац Вајт. Гардероба је врло спретно намештена у ходницима, за свако одељење посебна. Места имаде у свему, као што рекосмо, за 2000 људи и то удобних, добрих и јефтиних места. Позорница је пространа.

На картама беше означено, да ваља доћи у свечаном оделу, па се тако и дошло. Мушки у фраковима, белим маҳрамама око врата, које имао и с орденима, женске у изрезаним струковима, свили и брокату, злату и брилијантима. Дворска ложа беше празна, ал' у покрајњима сместиле се уз министра-председника политичке и државничке личности, а даље по свима местима све, што је на гласу именом, родом и новцем.

Представа започе свечаном увертиром, која се свршила химном, на што је публика усталла. Изашао је дошао пролог од Сара, а говорио га је глумац Вајсе. У прологу поносно се истиче, да је позориште постало у тако кратком року, те да му је смер да пружи народу за што мање новца што вреднијих ужитака, а завршава молбом, да и народ приноси новом вилином дому љубави и поверења. Сада је истом почела представа Анценгруберове позоришне игре „Der Fleck auf der Ehr“, но у томе не беше сретан ни писац, ни управа. Међутим комад беше наручен, пак уз слабу фабулу имаде којешта, ради чега се до зла бога развучени чин донекле заборавља, мислим врло гладак дијалог и духовите сентенције, које дакако чудно звуче из устију сељака. То су сами философи, све редом, а тек једна и то најмање знаменита особа, слушкиња, јунакиња, мисли на сељачки начин, али она говори тек десетак речи.

Но чујте. Сељакиња Францл беше у служби код неке госпође у граду. Ова је, дошавши с игранке, забацила некуд своју гривну, пак обедила своју слушкињу, на што ова буде затворена и осуђена. Кад је већ два месеца у затвору одседила, нађе госпођа гривну, а Францл беше пуштена на слободу. Она се врати у своје село, те се ту удаде. Ујак њезина мужа особито је заволи, али сад случајно чује разговор Францле са крадљивцем Хубмајером, који је видио у затвору, те јој сада прети, да ће то и другима исприповедати, јер га је у краји затекла. Што рекао то и учинио. Кад муж јој дозна за то, навали на жену, тобожњу крадљивицу, а она без одговора побегне кроз прозор. Намерила је да се удави. Међу тим, док она бежи, дошао је тат Хубмајер к жене старога Мозера, ујака, па разјасни, да је спрота невино окриљена. Ова ће то казати своме и Францлином мужу, и они лете, да стану на пут, како не би настрадала. Но она није

ни доспела до тога да се удави, јер на обали управо пристаје чамац са лепишом, у којем је мртва пређашња јој господарица. Присутан жупник приповеда, да је задња молба покојнице, да јој она опрости, а он да читаву приповест у цркви народу саопши. Уједно јој предаје у име покојнице ону гривну, па кад дође муж и ујак, све се лепо и добро сврши. — Писац немотивује баш ничим, за што се Францл ни онда, кад је обеде крађом, ни речју не брани, већ бежи, да се удави, а с те неоснованости губи се оно, што још вреди, те се не може спasti ни ејјном дијалектиком нити свечаном диспозицијом вечери. У осталом глумци су изврсно глумили, нарочито Хубмајер-Мартинели, коме се и на отвореној сцени а и с правом пљескало. Иначе беше аплаус доста млистав, — чудо за Бечване и свечани дан, — а глумци под силу извуконше после другога — најбољега чина — Анценгрубера пред застор.

У Бечу.

М. Р.

ЛИСТИИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Извешај месног позоришног одбора за „српско народно позориште“ о примању и издавању од 13. јула до 30. јула 1889. у Ст. Пазови.)

Примање.

1. „Нови племић“, у претплати	29·80
2. „Стеван, последњи краљ босански“, ван претплате	88·60
3. „Господар ковница“, у претплати	33·80
4. „Адријена Лекуврерова“, у претпи	29·88
5. „Ђурађ Бранконић“, у претплати	32·70
6. „Милош у Јатинима“ и „Сабља Краљевића Марка“, ван претплате	76·25
7. „Мехурићи“, у претплати	38·10
8. „Стари бака и његов син хусар“, ван претплате	94·40
9. „Федора“, у претплати	47·50
10. „Златап паук“, у претплати	35·30
11. „Марија кћи пуковније“, у претпи	27·30
Претплата на 8. престава	497·50
Добровољни прилози.	202·25
Свега	1233·38

Издавање:

1. По гласу дневних извештаја	93·94
2. Плата дружини, дневнице и путни трошак	975·20
3. Штампа и научаша	39·10
4. Трошкови око градње и рушења по зорнице	20·72
5. Кола из Земуна, за ствари	19·48
6. Гардеробарки, фризеру и др.	24·76
7. За осветљење	40·35
8. Разни издатци	19·83
Свега	1233·38

Издавање изједначује се са примањем.

У Ст. Пазови 30. јула 1889.

Н. Петровић, с. р.,
председник месног позоришног одбора.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕВУ.

(„Хамлет.“) 1. октобра о. г. инаугурисана је сретно нова позоришна сезона шекспировим „Хамлетом“ пред посве пуним гледалиштем. Велик интерес опћинства за величанствену траге-

дију првога драматика био је од почетка врло жив, те је течајем представе све више растао, изражавајући се све гласније, све бурније: до-каз да наше општинство има смисла за неумрле творевине шекспирова генија, којему би с тога ваљало широм отворити врата хрватске Талије.

О шекспировим делима написана је читава литература, а напосе „Хамлету“ посвећивали су толики мислиоци своју особиту пажњу, тумачећи Хамлетов карактер, анализујући му душу, философију, суштину његова трагичнога бића, а највећи глумци сматрали су задатком свога живота, да тај необични производ творалачке фантазије шекспирове што савршеније изнесу пред гледаоца. С тога би нас предалеко одвело, да понављамо, што су о „Хамлету“ толики врсни књижевни хисторици већом или мањом вештином, с више или мање проницавости и духа, написали, јер бисмо једва могли томе што оригинална додати. Па напослетку ко није, убрајајући се у интелигенцију, читao Шекспира; ко се није грејао на жару његова генија; ко се није дивио живим створовима његове јединствене, савршене, потпуно организоване маште — како наглашује Тен — и његовом ванредном духу; ко га није ћубио као најискренијег, најпоузданijег и најискуснијег пријатеља; ко се једном речју није сматрао управо сртним, што може да чита, проучава и да се насладије шекспировим делима? Није шука фраза она реч, по којој су Шекспирове драме модерно еванђеље и нису на кривом путу они, који уз свето писмо одмах постављају Шекспира. Он је доиста као нико други познавао душу човечју, те је дакле врхунским оком своје маште назирао истине, којих је откриће слава потоњих векова. Он је умео јединствено анализовати осећаје и најмање душевне покрете, стварајући онет синтезе, које задивљују данашње мислиоце, као што ће задивљавати и све нараштаје, што долазе. Он је знао духом својим узлетати до највиших висина идеала, као што је умео да урони у највеће дубине човјечје оначине. Он је стварао, као што сама природа ствара. С тога је непролазан, ве-чан, бесмртан, с тога је ненадкривљив и недостикан...

Прелазећи на саму представу, која је у неколико била боља од главне пробе, морамо одмах отворено признати, да наш „Хамлет“ далеко заостаје за Шекспировим „Хамлетом“, јер му недостаје целовитост, ошти склад, суви-слост поједињих делова, хармонично карактери-сање, те се трагедија сваки час распада у при-зоре без праве свезе. Али поред свега тога ми не само да ви-смо против приказивања шекспи-рових ремек-дела на нашој позорници, него ча-супрот желимо, да се та дела што чешће из-

носе, како би се и мање вешти, мање одарени глумци уживавају у атмосфери шекспирових тра-гедија, те се привикили у првом реду право драматски говорити, а у другом реду прилагођи-вати се потпуно трагичним ситуацијама и це-лини. То се не ће дати брзо постићи, али ми ћемо се за коју годину радо задовољити и с фрагментима из Шекспира, само да кашње уз-могнемо потпуно у њему уживавати. Наш приго-вор, с тога, не сме се схватити као осуда Шек-спира на нашој позорници, него као констатова-ње чињенице, која, до душе, није угодна оп-штинству и дична по народној позориште, али је донекле разумљива, те се временом може у-клонити.

Главни интерес, наравно, побуђивао је Хам-лет г. Фијана. Велики глумци проучавају годи-нама карактер Хамлетов, пре него што га из-несу на позорницу. Да ли је толико времена имао г. Фијан, ми не знамо, но да је синоћ постигао Хамлетом ванредан успех, прави тријумф, то се не може порећи. За данас не можемо се упуштати у детаљну анализу Фијанова Хамле-та, за коју ће бити још згодне прилике, но иак морамо истакнути, да је г. Фијан постигао си-лав успех особито у призорима, где доминира-ма каква страст — којој је дакако вечито врело: жалост за незаборављеним оцем и жеља за осве-том — док у призорима више философским, у којима је Шекспир ненадмашном вештином споји-дубоке мисли генија са тлапљама махнитога, није нас могао сасвим задовољити. Нарочито није успео у гласовитом монологу „бит“ или „не-бит“, но јамачно не с тога, што га он не би могао извести, како се од уметника може очекивати, него с тога, јер га није схватио, како се мора схваћати. Насупрот у призору, кад се растаје са духом, у призору са матером и пре тога у призору са глумцима, па и у призору на гробљу, био је велик; уметник од главе до пете, на част и дику наше позорнице. Нема сумње, буде ли се Шекспир чешће износио на позорницу, г. Фијан постаће оно, што смо вазда очекивали од њега. И поред његових успеха у конверзационим драмама, а нарочито у Хамлету, ми смо уверени, кад га почуни, у најмањим де-таљима усаврши, он ће славити тријумф, који ће бити златним писменима забележен у хисто-рији наше драмске уметности. Г. Фијан, уз не-бројне бурне изазиве, био је синоћ одликован с два венца од ловора са тракама. — Уз г. Фијана био је изврстан г. Мандровић у улози старога глумца, а и гђа Ружићка-Строцијева на-рочито у четвртом чину.

Д. И.
У Загребу.

Издaje управа српског народног позоришта.